

Na twaalf jaar rooms-rode samenwerking onder leiding van minister-president Drees was het profiel van de PvdA enigszins verbleekt. Bovendien was de welvaart in Nederland toegenomen en de eerste fundamenten van de sociale zekerheid waren gelegd. Moest de sociaal-democratie op zoek naar een nieuwe missie? Joop den Uyl meende van wel – en schreef *Om de kwaliteit van het bestaan*.

AUTEUR Frans Becker

Verder lezen

Frans Becker en Paul Kalma, 'Twee dingen goed begrijpen. Het onverwoestbare programma van Joop den Uyl', *Socialisme & Democratie* 64, afl. 11/12 (2007) 12-25.

Anet Bleich, *Joop den Uyl 1919-1987. Dromer en door-douwer* (Amsterdam 2008).

Abraham Peper e.a., *Wetenschappelijk socialisme. Over plannen van SDAP en PvdA* (Amsterdam 1982).

J.M. den Uyl, 'Om de kwaliteit van het bestaan. Een postume voordracht. Onder redactie van Dick Benschop en Aad Blok', *Socialisme & Democratie*, afl 2, 52 (1995) 50-62.

Om de kwaliteit van het bestaan

Rond 1960 raakte de PvdA het ideologische spoor bijster. De periode van wederopbouw en rooms-rode kabinetten was voorbij. Nederland had een snelle industrialisatie en economische groei doorgemaakt waaraan de vakbeweging een belangrijke bijdrage had geleverd door een zeer gematigde loonontwikkeling te accepteren. Eerste, belangrijke stappen op de weg naar sociale zekerheid waren gezet. De welvaart was geleidelijk toegenomen. Allerlei duurzame consumptiegoederen vonden hun weg naar de Nederlandse huishoudens.

Ondanks deze successen verloor de PvdA aan herkenbaarheid, elan en politieke missie. Kwam er een eind aan de klassieke sociaal-democratische partij en haar ideologie? De binding van de partij met de achterban werd bovendien een punt van zorg, evenals de aantrekkelijkheid voor nieuwe, jonge groepen kiezers en de openheid en levendigheid van de partijcultuur. Sommige PvdA-ers maakten zich daarover ernstige zorgen – waaronder de staf van de Wiardi Beckman Stichting, het wetenschappelijk bureau van de PvdA. Als een ideologisch offensief antwoord publiceerde de WBS, waarvan Joop den Uyl in die tijd directeur was, in 1963 *Om de kwaliteit van het bestaan*. Dat werd ook de titel van het verkiezingsprogramma van de PvdA in 1963.

De ontstaansgeschiedenis ervan, zo vertelde Den Uyl later, ging terug 'op 1958, '59, een zaterdagmiddag, toen ik in de Leidsestraat liep en daar de boekhandel van K.J. Bas binnen liep. Met de trefzekere hand die men op die leeftijd nog heeft begaf ik mij naar de boekenkast en zag een nieuw Amerikaans boek van John Kenneth Galbraith, *The Affluent Society*, en schafte mij dat boek aan. [...] Dat boek heeft veel indruk op mij gemaakt en is

in zekere zin mede aansprakelijk voor de totstandkoming van *Om de kwaliteit van het bestaan*.' Kern van de gedachtegang van Galbraith – en van het WBS-rapport – is dat in de naoorlogse periode weliswaar de private welvaart fors gestegen is, maar de publieke voorzieningen daarbij ernstig achter zijn gebleven. 'In de geduldige cijfers van het nationale inkomen telt de elektrische tandenborstel evenzeer als de verpleeghulp, de reclame-uitgaven voor het definitieve kalmeringsmiddel evenzeer als de entreprijzen voor de schouwburg, het commissaris-sentantième evenzeer als de blindenrente', aldus Den Uyl op het PvdA-congres in 1963. Om socialistische doelstellingen van vrijheid, gelijkwaardigheid en kwaliteit van het bestaan dichterbij te brengen is voorrang voor collectieve voorzieningen noodzakelijk.

Om de kwaliteit van het bestaan was een dun rapportje, maar wel buitengewoon invloedrijk. Het betekende niet alleen een wending van het politieke denken in de sociaal-democratie – van planmatige sturing en socialisatie naar uitbreiding van de collectieve bestedingen – maar heeft ook grote invloed gehad op de richting van het in ons land gevoerde beleid. Het markeerde de omslag van de sobere verzorgingsstaat van de jaren vijftig naar een veel ambitieuzer project van publieke voorzieningen om de kwaliteit van het bestaan te verbeteren. Het was grondslag van en richtinggevend voor het beleid van het kabinet-Den Uyl in de jaren zeventig. Het zwerft nog steeds rond als erfstuk in de boedel van de PvdA; de effecten van het rapport zijn nog altijd voelbaar. Maar tot een wederopstanding van de PvdA leidde het in 1963 niet: de partij verloor vijf zetels bij de verkiezingen. Pas met de komst van Nieuw Links zou de PvdA aansluiting vinden bij een veranderde tijdgeest.